

Эсэгэ ороноо, эхэ нютагаа эб хамта мандуулая!

БҮРЯАТСТАН АМНА

1997
ИЮЛИН
16

Зунай хүүл
улаагшан хонин
харын
11
гарагай 4
СРЕДА
№ 132 (19723)
Газетын сэл хэлсээтэ

1921 оной
декабриин
21-нээ гарана

Бүгэдэ арадай сонин

57-ДОХИ ТЕАТРАЛЬНА СЕЗОНОЙ ТҮГЭСХЭЛ

Июлиин 14-дэ "Фауст" гэнэн 5 үйлэтэ лирическэ драмаар оперо болон баледэй ээлжээтэ 57-дохи театральна сезон түгэсэбэ. Үнгэр-һэн сезон соо тус театрай артистнууд хотынгоо зониие мүн айлашадые уран гоё наадаараа хужарлуулһан байна. Мүн тишхэдэ гүрэнэй хэдэн мэдээжэ театруудтай нягта холбоотой ажал ябуулжа, тэдэниие урижа, маанадаа тэдэнэй наадалгатай танилсуулаа һэн.

Энэ театральна сезоноо түгэсхэхэдөө хуушан репертуараа наадаа бэшэ, харин Санкт-Петербургһаа режиссёр И.Габитов, уран зурааша В.Окунев хоёрые урижа Шарль Гуногой "Фауст" гэнэн оперые үндэр шатада найруулан харуулбад.

Оперын гол партинуудые республикымнай мэдээжэ артистнууд Д.Дашиев, К.Базарсадаев, Б.Будаев, В.Базарова гэгшэд гүйсэдхөө.

Ураншэмгэлэһын тон захид байгаа гэжэ тэмдэглэлтэй. Иигэжэ үшөө нэгэ театральна сезон түгэсэбэ.

Удаадаху сезонодоо шэнэ репертуартайгаар маанадаа угтанабаха бээ гэжэ найдая.

А.ГЕРГЕНОВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ:

"Фауст" драмаһаа хэһэг.

М.ШАНТАКОВОЙ фото.

БҮХЭДЭЛХЭЙН УРИЛДААН БУРЯАДТАМНАЙ БУУХАНЬ

Йоркдо ошодог ООН-ой штаб-квартирын байшанай хажууһаа эхилээ.

Энэ харын 17-до Бүхэдэлхэйн урилдаан Буряад орондоннай хүрэхэ ерэхэнэ. Энэ үдэр манай республикын түлөөлэгшэд, онсолбол Залуушуулай хэрэгүүдэй, аяншалгын, физическэ культура болон спортын талаар гүрэнэй хороонойхид Выдрино нууринда Эрхүүһээ ерэхэ урилдаашадые угтан абаха юм. Июлиин 20-до 17 сагта Улаан-Үдын Соведадэй талмай дээрэ угтамжа болохоор хараалагдана. Үглөөдэрын, үглөөнэй 9 сагта эндэһээл Тарбагатай руу шэглэхэ урилдаашадые үдэшэлгэ болохо юм.

Июлиин 19-дэ Алтан-Булаг хотодо Бүхэмонголой урилдаанда хабаадагшадые угталга болохо юм. Манайхин мүн лэ тэдэниие угтахаар хараална. Тус урилдаан Буряад ороной дэбисхэр дээрэ үнгэрхөөр хараалагдана.

Эдэ урилдаануудта хабаадаха дуратайшуул ерэнэ бээ.

Б.БАДМАСАНЖИН бэшэжэ абаа.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Бүхэдэлхэйн урилдаанда хабаадагшад олон ондоо ороноудай түлөөлэгшэд.

Эб найрамдалай түлөө Бүхэдэлхэйн урилдаан тухай дуулаа һэн гүт? Дуулаагүй һаа, анхаралтайгаар уншагты. Энэ хэмжээ ябуулга тухай тэрэниие эмхидхэнэн "Шри Чинмойн түбэй" Улаан-Үдэдэхи эдэбхитэдэй нэгэн Лидия Пурбуевна Цыренова иигэжэ хөөрэбэ:

Алтан дэлхэй дээрэ амгалан хайхан байдалай, эб найрамдалай тогтохын түлөө тус урилдаан эмхидхэгдэдэг юм. Энэ жэл тэрэнэй анха түрүүшынхиеэ эмхидхэгдэнһээ хойшо тэбхэр арбан жэл үнгэрбэ. Байша оной апрелиин 19-дэ гарагай долоондо ээлжээтэ урилдаан Нью-

ҺҮҮЛЭЙ МЭДЭЭСЭЛНҮҮД

ГҮН УХААНДА ҺУРГАХА ГАНСАХАН ГУЛАМТА

БГУ-гай Зүүн зүгэй хэлэ бэшэгэй факультедэй байгуулагдаһаар тэбхэр табан жэл үнгэрбэ. Энэ жэл тус факультет дүүргэнэн анха түрүүшын залуу мэргэжэлтэдтэ дипломууд хаяхан барюулагдаа. Тэдэнэй 21-ниинь БГУ-гай болон Буряадай Нийтын эрдэмэй институтдай аспирантурада хурахаһаа элбгээгдэбэ. 3-ниинь Буряадай эрдэмэй түбтэ ажаллахань. Хоёр хүн Монголой гүрэнэй университетдэй ород хэлэнэй Цилинскэ институтдай (Хитад) магистратурада хуралсалаа үргэлжэлүүлхэ юм. Зарим залуушуул түрэл факультедэйнгээ таһагуудта хүдэлхээс үлөө.

Тус факультедэй оюутад гансашье Зүүн зүгэй ороноудай хэлэ бэшэг мүн түүхэ, географи, литература болон аман зохиёлынь үзэдэг, шэнжэлдэг гээшэ. Тийхэдэ англи хэлэ гүнзгыгөөр шудалдаг.

Энэ жэл факультедэй дэргэдэ философиин таһаг нээгдэхэнэ. Тийн, тус факультет философиин мэргэжэлтэдые Буряад орондо бэлдэхэ талаар эрдэмэй ори гансахан гуламта болобо гээшэ.

Б. АЮРОВ.

ХҮҮГЭДЭЙ ЗУНАЙ АМАРАЛТА ХЭР ЭМХИДХЭГДЭНЭБ?

Ажалай, элүүржүүлгын болон үдэртөө байжа амаралгын хүүгэдэй лагерьнуудай харалга-мүрсөөн эхилбэ.

Хуралсалай болон эрдэм ухаанай министерствын хүдэлмэрилэгшэднөө бүридэнэн комиссинууд бүхэ лагерьнуудта хүрэхэ, хүүгэдэй зунай амаралта, сүлөө саг хэр найнаар эмхидхэгдэнэб гэжэ хараха, тэдэниие хинан шалгаха юм.

Тус харалга-мүрсөөнэй дүнгүүд намартаа, онсолбол, октябрь һара соо согсологдожо, эрхим лагерьнуудта шангууд барюулагдаха гээд Буряад Республикын хуралсалай болон эрдэм ухаанай министерство мэдээсэнэ.

Б.БАЛДАНОВ.

"ОЮУН СЭДЬХЭЛЭЙ ХҮГЖЭЛТЭ ЭНХЭ ТАЙБАНИЕ МАНДУУЛХА"

Азиин Буддын шажантанай Энхэ тайбанай Бага хуралай (АБКМ-эй) 9-дэхи генеральна хурал Улаан-Үдэдэ 1998 оной июль һарада үнгэргэгдэхэ гэжэ байгша харын эхээр Буряадай ниислэл хотодо болоһон Энхэ тайбанай Бага хуралай гүйсэдхэхэ зүблээлэй суглаан дээрэ шиидхэгдээ һэн.

Генеральна хурал Улаан-Үдэдэ үнгэргэхэ тухай дурадхал Энхэ тайбанай Бага хуралай Россин үндэнэн түбэй түрүүлэгшэ бандида хамба лама Дамба Аюшеев оруулаа юм.

"Оюун сэдьхэлэй хүгжэлтэ энхэ тайбание мандуулха" - Энхэ тайбанай Бага хуралай 9-дэхи генеральна хурал иимэ уряа гаршагтай байха юм.

Зүблэхэ зүйлдэнэ даб дээрэ иимэ асуудалнууд оруулагдаа:

1. Энхэ тайбанай Бага хуралай мүнөөдэрэй байдал болон ерээдүйн зорилгонууд.
2. Эмхидхэлэй асуудалнууд.

Экологин асуудалнууд генеральна хурал дээрэ шухала һуури эзэлхэ хараатай гэжэ мүнөө лаблахаар. Энэньшье гайхалгүй. Имагтал байгааһиие бузарлан, һэндээнгүй, бусад амитад тушаа һаналаа табиһанай ашаар хүнүүд хубидаа жаргалтай боложо, сэдьхэлэһын амгалан тэнюун болодог.

Николай ДАБАЕВ.

Тэжээл бэлэдхэлгэ - 97

ХҮНДЭХЭНШЬЕ ҺААНЬ...

Зунай түрүүшын хоёр һарада - июнь, июль соо айхабтар халуун үдэрнүүд байжа, таряалан, сабшалангай ургасые нилээд хатаагаа. Илангаяа добо газарай сабшалан, бэлшээри сайжа, шаралжа эхилээ.

- Тиймэнэе аймагай олонхи ажахынуудта бэрхэтэйхэн байдал тохёолдоод байна. Үбһэндөө шиидэжэ орохо гэхэдэ, ехэнхи сабшалангай ногоон муу. Үшөө хүлээхэ гэхэдэ, саг орой болошоно.

Иимэ болоод байхадань таряашадай ажахынуудай "Маяк", Ленинэй нэрэмжэтэ, "Авангард" нэгэдэлнүүд Сэлэнгэ мүнэнэй аралнууд дээрэхи, мүн уһалагдаһан бараг ургасатай газарнуудайнгаа ногоо сабшажа захалба. Бусад ажахынуудшье баһал хүлээгэдэ һууха аргагүй, бага зэргээр үбһэндөө орохол ааб даа, - гэжэ Тарбагатайн аймагай хүдөө ажахын управлениин ахмад агроном П.В.Михалёв хэлээ һэн.

Гэхэтэй хамта аймагай олонхи нютагуудта хүдөөгэй зон үмсүнгөө малай эдихэ үбһэ абаха гэжэ ой модоной бургааһа шугын заха забһараархи, мүн бууса шадарай газарай ногоо сабшажа эхилээ. Жэшэнь, хаяхан Барыкинай фермер В.И.Песковтой уулзахадамни, үбһэндөө ороһоор хэды хонободди гэжэ хэлэбэ.

Иигэжэ сагай уларилай ороёохоншье һаань, ажахынууд, хүн зон али аргаар лэ адууһа малайнгаа эдихэ үбһэ сабшажа абаха зорилготой хүдэлнэ.

С. ТЮЛЮКИН.

Хүдөө ажыхын үйлдбэридэ продукциин өөрын үнэ сэн, үйлдбэрийн ашаг олзо, сэн байгуулга гэнэн ойлгосонууд тухай ходо хөөрлэдөөн болодог. Энэньшье ойлгосотой. Юуб гэхэдэ, продукци үйлдбэрилдэг ажыхынуудай дэлгүүрэй харилсаанай оршондо ажамидарха аргая бэдэрхэ, үгы гэбэл, халан панхаруутахааа бэшэ юумэ үгы, мүнөө сагта эдэ ойлгосонууд бүри ехэ удха шанартай болонхой. Илангаяа мал ажалай продукциин сэнгүүдэй уналга, мүн тэрэниие үйлдбэрилгэ ашаг олзогүй болоһон ушараар хүдөөгэй ажалшад, мэргэжэлтэд ехэ ханаата болон. Энэ талаар хэрэг байдал яагаад хайжаруулах, нимэ арга боломжонууд бии гээшэ гү гэнэн асуудалаар өөһэдынгөө ханамжа хэлэхыень манай штатна-

"Хүнжэлэйнгөө зэргээр хүлөө жиихэ" гэдэгтэл, хуудал байдалыншые абанан салингайнгаа хэмжээгээр гэбэл, алдуу болохогүй. Хаалишадай жэшэ дээрэ абажа хэлэхэдэ, хүдөөгэй ажалшад ехэ бирагуй тулоур байдалда ажаһууна, ажалланал даа. Зарим аймагуудай ажыхынуудай халан хандаржа, хүн зонойнь сэлээн нютагуудаараа ажал хүдэлмэригүи болошоод байһанда орходоо ажалтай байһамнай болоо гэжэ зарим ажалшаднай ханаагаа заһаад байдаг лэ даа.

Хүдөө ажыхын продукциин өөрын үнэ сэнгыень доошолуула гээшэ ажыхын байдалаар абажа харахада, орёо бэрхэтэй хэрэг. Зүгөөр нимэ байдалтаяа эбсэнгүй, бага гаргашатайгаар, хямда сэнтэйгээр продукци үйлдбэрилхэ гэжэ

ҮЙЛЭДБЭРИЙН ХЭМЖЭЭН, НҮНЭЙ ӨӨРЫНЬ ҮНЭ СЭН...

бэшэ корреспондент хүдөө ажыхын мэргэжэлтэдтэ хандаһан байна.

Тарбагатайн аймагай "Авангард" гэжэ таряашадай ажыхынуудай нэгэдэлэй ахмад экономист Любовь Евгеньевна Красикова тус ажыхыда олон жэлдэ хүдэлжэ байһан дүршэлтэй мэргэжэлтэ юм. Нү үйлдбэрилхэ хэрэгтэ ушарһан мүнөөнэй байдал тухай тэрэ иигэжэ хөөрэнэ:

- Шэнэдхэн хубилгалын хэрэгүүдэй түрүүшын жэлүүдтэ хүдөө ажыхын продукци үйлдбэрилгэшэд ехэ хохидолдо ороо. Юуб гэхэдэ, хүдөө ажыхын продукциин сэн доошоо унажа, тэдэниие үйлдбэрилгэ олзогүй болошоо ха юм. Жэшээлхэдэ, гормолзаводто хү тушаагаа, тэрэнэйнгээ түлөө түлөөһэ ёһоор абанагүйбди. Нүүдэ харахадшани, хүнэймнай тоһоигыень бага болгоод, шэлүүд соо хэжэ наймаанда табихадаа, сэнгыень хэды дахин эбхэжэ нэмээд худалдана ха юм. Ноһонойшые сэн ямар бирагуй болонхойб, булта мэдэнэ ха юмбиди. Хони үсхэбэрилгэ мүн лэ олзогүй хэрэг болошоо. Урид ехэ ашаг олзотой байһан халбарийн мүнөө ямар туйлдаа хүрэхыень хараһабди. Ехэ голхормоор лэ даа.

Сэнгүүдые тогтоолгын талаар мүнөө ушарһан байдал шэнэдхэн хубилгалһаа эхитэй хэрэг гээшэ.

Үйлдбэрийн арга нөөсөнүүдые хэдышые алмахада, хүнэй өөрын үнэ сэн бага боложо үгэнэгүй. Гүрэнэй талаһаа хүдөө ажыхын үйлдбэридэ ёһотой анхарал хандуулагүй, тэдхэмжэ туһаламжа үзүүлээгүй хаа, эндэхэ хэрэг байдал хайжарха гэжэ нийдэһанай үлүү. Нүнэй зүйлүүдые болбосоруулагшад литр хүнэй түлөө литр нэрюун унданһаа гү, али бензинһээ доогуур түлбэри түлэнэ гэжэ хүдөөгэй ажалшадай гомдоогынь буруу бэшэ. Мал хараха гээшэ ямар ехэ ажалтай гээшэб гэжэ мэдэнэ ха юмбиди. Сэхыень хэлэбэл, саашаа нимэ байдалтай байбал, нү үйлдбэрилгэһөө арсаха жэшээтэй бологдохол даа. Тоо, баримтанууд дээрэ хараад үзэе.

Жэшээлхэдэ, манай ажыхыда байгша оной 5 харын туршада нү үйлдбэрилгэдэ 192 миллион түхэриг гаргашалагдаа. Харин гүрэнэй тэдхэмжэ абанан нэмэлтэнүүдые оруулалгатайгаар нү худалдалһаа 230 миллион түхэриг абтаха ёһотой. Энэ мүнгэмнай саарһан дээрэ бэшэгдэнхэй, үшөө гартамнай ороодүй. Юундэб гэхэдэ, нү болбосоруулагшаднай маңда 260 миллион түхэриг үритэнхэй юм. Хэзээ манай ажыхытай тоосохо байһаниинь үшөөл мэдэгдэнэгүй.

Эндэ үшөөл тэмдэглэхэ юумэн юун байнаб гэхэдэ, нү үйлдбэрилхэ хэрэгтэ зарим харануудта ехэ үбнэ тэжээл гаргашалагдадаг. Энэ ушарта хүнэймнай өөрын үнэ сэн нэмэжэ, тус халбарийн хэрэг гарза ехэтэй болошодог.

Нэгэдэлэймнай ажалшад орёо хүшэр байдалда ажаллана, ехэнхи ажалаа бар хүсөөрөө дүүргэнэ. Тэдэ тэдэнэр ажалланайнгаа зэргээр салин абадаг гү? Үгы. Манай ажыхыда, жэшээлхэдэ, хаалишан дунда зэргээр 243 мянган түхэриг салин абана.

оролдодогбди.

Тус нэгэдэлэй ахалагша зоотехник Николай Павлович КОЛБИН энэ асуудалаар нимэ ханамжатай:

- Нү үйлдбэрилгөөр мүнөө сагта ашаг олзо туйлаха гээшэмнай хүшэр зорилго гэжэ сэхэ хэлэхэб. Энэ хэрэгтэ бүхы юумэ хараада абажа хэрэгтэй. Үүлтэр хайжаруулгын хүдэлмэри ябуулха гэхэнэ эхилээд, үбнэ тэжээлэй гарша, үйлдбэрийн бусад гарзанууд, хаалишадай салин түлээг, нү зөөхэ талаар харгын гаргаша хүрэтэр хайнаар бодомжологдохо ёһотой. Али нэгыень хараһаа алдабал, гарза хохидолын зайлашагүй.

Наамхай малда үблээй үедэ силос үгэхэдэ, ехэ шэмэтэй гэжэ тоологдоодог. Нүүлэй жэлнүүдтэ силос бэлэдхэгэдэ ороһоной холисо хэрэглэгдэдэг. Тэдэ эндэ белок, протеин ехэтэй горох, тоһолог редькэ оруулаа хаа, бүри шэмэтэй тэжээл болохо байгаа. Манай ажыхын нэгэдэлдэ нимэ ургамалнууд таригданагүй. Гаргашашы хэжэ хаань, эдэ ургамалнууды тарига, силосы бүридэлдэ оруулбал, малай ашаг шэмэ гансата дээшлэхэ ёһотой. Энэ талаар хэгдэнэн гарзаншые тэрэ бээрээ харюулагдаха нэн.

Саашань хэлэхэдэ, үнөөдые хааха түхээрлэгнүүдые запас зүйлнүүдээр хангаха, тэдэниие заһабариха гээшэ бэлэн хэрэг бэшэ. Онһон аргаар үнөөдые хааха хэрэг үргэлжлүүлхэ гү, али тэрээнһээ арсаад дахинаа гараараа хаадаг болохо гү гэнэн асуудал гарадаг болонхой. Тэдэ ХХI зуун жэлэй богһоно дээрэ ерэнэн үедэ хуушанайнгаа аргада бусаха гээшэмнай эшхэбтэр шэнги.

Байһан онһон хэрэгсэлнүүдэ заһабарилха, запас хэрэгсэлнүүдые худалдажа абаха мүнгэ зөөригүйдэбэл, бэшэ ондоо арга ханагданагүйл даа. Запас хэрэгсэлнүүдые, илангаяа пульсаторнууды бэдэржэ олохонлэ ажыхынуудаар ябагдадаг лэ даа.

Ажабайдалай баадхалаар манай малшад бүхы юумээ алмажа нураа. Үдэрэй сагта электрын галханай носожо гү, али хүнэй адхараад байхань үзэгдэхэе болонхой, нүеэ муудхаангүй эрхим дээдэ шанартайгаар тушаахые оролдогбди. Энээнэй ашаар баһал мүнгэ зөөри алмагдана.

Тиихэдэ үшөө нэгэ хэлэхэ юумэн гэхэдэ, малайнгаа ашаг шэмэ дээшлүүлжэ, хүнэй заводто урдынхидеал адди 12 центнер бэшэ, харин 1,5 дахин ехые үдэр бүри тушаадаг болоо хаа, продукциин өөрын үнэ сэн доошолхо тус халбарийн ашаг олзо дээшлүүлхэ аргатай байна.

Малшадай оролдогһоо нү үйлдбэрилгын хэрэг сэхэ дулдыдана гээшэ ааб даа. Ажалшаднай урагшатай ажалай найдал тулгуури гэжэ мартажа болохогүй. Тэдэнэй хүдэлмэрийн эрхэ байдалда ханалаа табиха шухала гэжэ түгэсхэлдэнэ тэмдэглэхэ байнаб.

Степан ТЮЛЮКИН хөөрэлдэбэ.

ДҮРШЭЛТЭЙ УДАРИДАГША

Хяагтын аймагта "Дружба" колхоз эгээл томо ажыхынуудай нэгэн болоно. Тус ажыхын бүридэлдэ Сагаан-Шулуута ба Шара-Гол нютагуудай ажалшад ороно.

Байгша диндо 3100 гектар талмайда ороһотом ургамал таригдаа. Тэрэ тоодо 2500 гектарта нь шэншисэ, 600 га талмайень обёос эзлээ. Тэрэшлэн 5 гектарта овоц таригдаа.

Колхоздо дүрбэн тракторно-тарьян ажалай бригаданууд тоологдоно. Бригадирнууд Борис Яковлевич Шангин, Фёдор Очиржапович Тыкишев гэгшид арба гаран жэлэй хугасаа соо хүтэлбэрилжэ

ябана. Тэдэнэр балиар бага наһанһаа эхилээд, бүхы хүдөөгэй техникые жэшидэгүй хайн мэдэхэ, хүбэлгэн бэрхэ мэргэжэлтэд гэхэдэ, алдуу болохогүй гэжэ нютагайн зон хэлээ нэн.

Владимир Чимитович Балсанов Бурядай хүдөө ажыхын институтдай зооинженернэ факультет дүүргэжэ, Хүдэршин совхоздо ахмад зоотехникээр б жэл соо хүдэлөөд, удаань табан жэл директорээр хүдэлөө. Тэрэ мүнөө Ранжуровай нэрэмжэтэ колхоздо арбан дүрбэн жэл түрүүлэгшээр хүдэлжэ ябана.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: В.Ч.БАЛСАНОВ.

С.БАЛДУЕВАЙ фото.

УЛАС ТҮРЫН БАЙДАЛҺАА

МАДРИД ХОТОДОХИ УУЛЗАЛГА

НАТО-да ородог 16 гүрэнэй хүтэлбэрилэгшэд Мадрид хотодо сугларжа, сэрэгэй бүлгэмэй саашанхи зорилгонууд, бүлгэмдөө Түбэй болон Зүүн Европын гүрэнүүдые абаха тухай асуудалнуудые зүбшэбэ.

Энэ уулзалгые үргэнөөр харуулхын тула жара гаран оронһоо мянгаад, тэрэ тоодо Россиһаа 15 журналистнууд иишэ ерэнэн байна. Гэбэшье тэдэнэр гүрэнүүдэй хүтэлбэрилэгшэдтэй гансал пресс-түбтэ уулзаха аргатай юм. Ушар юуб гэхэдэ, аюулгүйе сахинабди гээд, тэдэниие бусад газарнуудаар ябуулаагүй бшуу.

Манай гүрэнэе энэ уулзалгада Россин Федерациин Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо В.М.Серов, гададын хэрэгүүдэй министрэй орлогшо Н.Н.Афанасьевский болон бусад түлөөлбэ.

Сэрэгэй бүлгэмдэ шэнэ гэшүүдые абаха асуудал онсо нуури эзэлһэн байна. Нэгэдэхэ шатада 1999 ондо НАТО-гай гэшүүдээр гурбан лэ гүрэнэе - Венгрии, Польшые, Чехиие абаха хэрэгтэй гээд, США шангаһанаар мэдүүлээ юм. Тиихэдэнэ Баруун Европын зарим гүрэнүүд үшөө Румыниие, Словениие абахые дурадхаһан байгаа. Тэдэ хүсэтэйдэ шадалгүйшүүлхын ходел гэмтэй байдаг ха юм даа, США-гайхар лэ болоһониинь ойлгосотой бээ даа.

НАТО-гай хүтэлбэрилхы бүридэлые хубилгаха талаар арсадаатайхан байба. Мүнөө үедэ сэрэгэй бүлгэмэй штаб-квартира Неополь хотодо байрладаг юм. НАТО-гай урда талын сэрэгүүдые командалагшаар Европын гүрэнэй түлөөлэгшэ байха зэргэтэй гээд, Франци тоолоно. Харин США энэ тушаалые гарһаа алдахагүйе оролдодог. Хэрбээ энэ асуудалай шиидхэгдээгүй хаа, Франци НАТО-гай зэргэдэ бусахагүй гээд уулзалгын урдахана Франциин Президент Жак Ширак, правительстве толгойлогшо Лионель Жоспен гэгшэд мэдүүлһэн байна. 1966 ондо генерал де Голь Францие НАТО-гай бүридэлһөө гаргаһан ха юм даа. Тиигэбэшье энэ асуудалые шиидхэлэ хойшолуулагдаһан байна.

НАТО-гай эзэлжэ байһан газар дайдые үргэдхэлгэ хадаа ерэхэ 10-13 жэлэй туршада 25-35 миллиард долларой хэмжээнэй мүнгэ зөөри эдлэхэ асуудал табина. Тиимэхээ энэ сэрэгэй шэнэ гэшүүд боложо оронһон гүрэнүүдэй эрхэтэнэйл хүзүүн дээрэ унаха байһаниинь ойлгосотой.

Украинын президент Л.Кучма эндэ ерэжэ, энэ гүрэнэй НАТО-тай онсо харилсаа тогтооһон тухай Хартида гар табива.

НАТО-гай генеральна секретарь Х.Солана гэгшэ уулзалгын түгэсхэлдэ, энэ сэрэгэй бүлгэмэй үүдэн ходоодоо нээлтэтэй байха юм гээд мэдүүлһэн байна. Эндэ орохо дуратайшуул бии. Тиин НАТО манай хилэ тээшэ дүтэлжэл ябана. Энэ сэрэгэй бүлгэм ха юм даа, тиимэхээ хэды хүндэ хүшэршые хаань, Росси аша үрэтэй хөөрлэдөөнүүдые хэхэл ушартай болоно.

ХЭНИНЬ ЗЭМЭТЭЙБ?

Мүнөө үедэ Камбоджын гүрэндэ байдал түгшүүритэйхэн болонхой. Ушар юуб гэхэдэ, энэ гүрэнэй хоёр премьер хоорондоо тэмсэхэ эхилһэн байна. Камбоджын Арадай партиие дэмжэдэг хоёрдох премьер-министр Хун Сен гэгшэ ороной түб - Пномпень хотодохи байдалые хинана.

Харин нэгэдэхэ премьер-министр Народом Ранарит гээшэнэ оронһоо тэрьедэжэ, Францида удаань США-да ерэнхэй.

Пномпендэ болоһон байлдаанай үедэ танкнууд болоо бронетранспортернууд хэрэглэгдээ юм. Эндэ арба гаран хүн алуулһан, 50 гаран хүн шархатаһан байна. Франциин посольствын байшан ехээр буудуулаа. Аэропортын хүдэлгэгдэдэггүй дээрэһээ Камбоджада байдаг харин ороннуудай 8 мянган хүн хүндэхэ байдалда оронхой.

Камбоджын түб хотодо болоһон тэмсэл юун дээрэһээ эхилээ гэхэдэ, ФУНСИНПЕК гэнэн монархическа партиие хүтэлбэрилэгшэ Н.Ранарит хадаа ниислэл хото руу "хуулита бэшэ арми" оруулха гэдэлгэ гаргаа юм гээд Хун Сен тоолоно. Энээнэиень Н.Ранарит буруушаана, Пномпендэ болоһон үйлэ хэрэгүүд хадаа сэрэгэй урбалта мүн гээд тэдэ сэгнэнэ.

Камбоджадахи байдалые гуримшуулха талаар Азиин Зүүн-Урда гүрэнүүдэй хамтарал (АСЕАН) Хун Сен болон Народом Ранариттай хөөрлэдөөнүүдые хэнэ. Хэнэинь зэмэтэй байһаниинь ойрын сагта элпирхэ бээ.

ШЭНЭ БҮЛГЭМ МҮНДЭЛЭНХЭЙ

Дэлхэй дээрэ үшөө нэгэ политическэ бүлгэм - "Исламай найман" бии болгогдобо. Эндэ Турци, Пакистан, Малайзи, Бангладеш, Египет, Нигери, Иран болон Индонези оролсоно. Эдэ гүрэнүүдэй хүн зоной олонхын ислам шажан мүргэлтэй юм.

Турциин премьер-министр байһан Неджметтин Эрбаканай үүсхэлээр Стамбул хотодо энэ бүлгэмэй байгуулагдаһан тухай мэдээсэгдээ бэлэй. "Исламай найман" хадаа зүришлэдөөнэй оролдо хөөрлэдөөнүүдые, доромжолго, даралгын орондо экономическэ харилсаануудые шэлэхэ юм гээд соносхогдоо нэн.

Стамбулда сугларагшад али нэгэн халбарид гүрэн бүхэнэ оруулха үүргэ тухай зүбшөө юм. Тиин Турци промышленностин элүүрые хамгаалгые, Египет - худалдаа наймаа, Иран - хэлэ холбоо болон технологиюе, Малайзи - финанснууд ба банк хэрэгүүдые, Бангладеш болон Пакистан - хүдөө ажыхые, Индонези - ажаллаха хүн зоной тоо согсолгые, Нигери - энергетикые хинэ хаража байха болонхой.

Дэлхэй дээрэ зүришлэдөөтэ хоёр ехэ хүсэнүүдэй (СССР-США) үгы боложо, шэнэ гуримай бии болгогдожо байһан үедэ харюу болго "Исламай найман" бии болгогдобо гээд олондо мэдээсэл тараада хэрэгсэлнүүдэй түлөөлэгшэд тоолоно.

Газетэнүүдэй, радио болон телевидениин мэдээсэлнүүдэй хэрэглэн, С.Ринчинов хэблээд бэлдэбэ.

Ветеран

Зураглал

ХҮНГЭН, САРЮУН ЗАНДАА

Комсомолой Хойто-Байгалай райкомой үүсхэлээр Ниженеан-гарскаа Эрхүү хүрэтэр санаар ошохо уржа гарахан юм. Энэмнай тэрэ холын 1937 ондо хэн. Тини март харын түрүүшын үдэрөө тус аймагай зургаан хүбүүд 800 километрэй зай гаталжа, богони сагсоо Эрхүү хото хүрэхэ замдаа мордоо бэлэй. Тэдэнэй дунда энэ дүр зураг дээрэ харуулагдан Р.М.Башинов оролсожо, Эрхүү хотын түүхэ домогто ороhon газарнуудтай түрүүшынхиеэ танилсахан байгаа. Тинхэдэ Осоавиахимай аэро клуб Роман Башиновай хуби заяа шиндхэлсэн бэлэй. Юуб гэхэдэ, санаар ошонон эдэнэрые Эрхүү хотын залуушуул, комсомолшууд баяр ёолоолой оршон байдалда угтахадаа, хотынгоо ажабайдал, ажаһуудалтай, барилга болон нуралсалай газарнуудтай танилсуулаа нааб даа. Харин Роман аэро клубта нуралсажа байһан курсантуудтай танилсахадаа, эдэнэртэл адли агаарай дуулим руу ниидэхэ эрмэлзэлдэ абтаһан юм.

Хабарай эхин нарада аэро клубай гэшүүд ПО-2

түхэлэй агаарай онгосодо нуужа, шалгалта үгэһэн байгаа. Эндэ Роман шалгалтаа эрхим хайнаар үгэжэ, Батайска училищид а нуурахаар зууршалагдаа юм. Тэрэнэй эндэ ерэхэдэнь, училищид арбан класс дүүргэһэн хүбүүд абтаха байба. Роман 7-дохи класс дүүргэнхэй ябаа.

1939 он. Энэ жэлдэ Ульяновскда лётчигуудай хургуули нээгдэһэн гэжэ дуулаад, Романай өөрынгоо мүнгөөр тишэ ошоходонь, курсантууд хүсэд дүүрэн абтанхай байба. Харин удаахи жэлдэнь Батайска сэрэгэй училищин зариманайн Улаан-Үдэ эльгээгдэхэдэнь, Соддатский нууринда агаарай сэрэгэй училищи нээгдэһэн байна. Одоол Романай эрмэлзэл эндэл "арай шамай" бзелүүлгэжэ, тэрэ курсант болоhon байгаа. Эндээ хоёр жэл нуража гарагшадай дундаһаа эрхим хайнаар нураһан 10 сержант училищид аа, тэрэ тоодо Роман Башинов, инструкторнуудаар хүдэлхөөр үлөөгдэһэн юм.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай эхилхэдэ, тус училищи болуулагдажа, зарим багшанар, курсантууд Шэтэ хото, нүгөөдүүлын Петровский

завод, Онохой станци шадар албаяа үргэлжэлүүлхээр эльгээгдэнэ. Тэрэл намартаа Онохой шадарай сэрэгшэдэ лётчик-полковник ерэжэ, хайн дураараа фронт мордожо, лётчик болохо 7 сэрэгшые тодорүүлһан юм. Энэ бүлэгтэ Роман Башинов оролсожо, Москва хотодо агаарай талаһаа ороноо хамгаалха оборонын командир, генерал Александр Осипенкин мэдэлдэ үгтэһэн байгаа. Эдэнэр Пензын лётчигуудай училищид аа хоёр нара нураад, младша лейтенант зиндаатай лётчигууд тусхай даабаридүүргэхэ истребительнэ 910-дахи полкдо албая хэжэ эхилнэ. Тус полкын лётчигууд ямаршые сагта агаарта дэгдэн гаража, дайсадай шэбээлхэн, добтолһон газарнуудые сүлөөлэлсэхэ хүндэ байлдаанда эльгээгдэдэг байһан. 1942 оной үбэл Роман Башинов түрүүшынхиеэ дайн байлдаанда оролсоходоо, дайсанай эзэлһэн Касторно городые агаарһаа хамгаалалсаһан байна. Тэрэ гэхэхэв уламжалан, Роман Башинов олон тоото агаарай дайн байлдаанда хабаадалсаһан байха юм.

1943 оной декабрь харын эхиндэ немецүүд Киев хотые дахинаа эзэмдэхэ хэдэлгэтэй агаарта олон тоото самолёдуудые эльгээжэ захална. Лейтенант Башинов Киев хотын огторгойдо дайлагдажа ябаһаар, һомонуудайнгаа дууһахада, дайсанай нэгэ самолёт мүргэжэ, газарта унагааба. Харин өөрын самолёдой баруун дали ехээр гэмтэжэ, хэдэхэн сагай туршада

ниидэжэ ябаһаар, гэнтэ доошоо шуумайжа эхилбэ. Энэл үедэ лётчик Башинов кабинаһаа гаража, парашюдаараа шатажа хэбтэһэн дайсанай, мүн өөрынгоо ЯК-1 самолёдоо холо бэшэ газарта бууһан байгаа. Тинхэ үедэ дайсанай самолёт мүргэһэн лётчигуудта Советскэ Союзай Геройн нэрэ зэргэ олгогдодог байһан. Роман энэ баатаршалгынгаа түлөө медальдыше хүртэнгүй халаһан юм.

1943 оной үбэлэй добтолго, хамгаалгын үедэ Роман Моисеевич Украинын Сарна хото шадар үдэрэй туршада хоёр полкын лётчигууд хамтадаа фашистнуудай 23 самолёт унагаһан байгаа. Энэнэйнгээ түлөө Роман Башинов Улаан Тугай орденээр шагнагдаа. Ахалагша лейтенант Башинов дайнай жэлнүүдэй туршада дайсанай 12 самолёт унагаһан юм. Харин өөрөө 4 удаа дайсанай самолётодо дайруулжа, хэдэн дахин шархатаһан, оборгогоһоншэ байха юм.

Р.М.Башинов Агууехэ Илалтын үдэрые Берлинэй агаарта ниидэжэ ябахандаа, тэмдэглээ хэн.

1946 ондо үргэн Буряад ороноо бусажа ерэхээр, Ахын аймагай Орлик тосхондо аэропортые даагшаар, Улаан-Үдын аэропортдо диспетчерээр олон удаан жэлдэ хүдэлжэ, наһанайнгаа амаралтада гаранхай.

Надежда Глебовнатайгаа хоёр хүбүү, хоёр басага хүд дээрэнэ гаргажа, 12 аша, 2 гушанартай болоххой ажана тэнюун ажаһууна.

Роман Моисеевич хаяхана үндэр наһанайнгаа 80 жэлэй ойн баярай үдэрые үетэн нүхэдөөрөө, түрэл түрхэмүүдтэйгээ хүхиюун сэнгэлгигээр угтаһан байна.

Г.БАНЧИКОВ,
түүхын эрдэмэй кандидат.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Р.М.Башинов.

НЭРЭНҮҮДЫНЬ МҮНХЭЛЭГДЭНХЭЙ

Уе наһан соогоо соной түлөө, тэрэнэй гэрэлтэ ерээдүйн түлөө хамаг хүсэ шадалаа хайрлангүй зорюулан ябадаг хүнүүд наһа бараашье наа, нютагаархигайнгаа гунда мартагдангүйл байгша гэшэ ааб даа.

Олон жэлэй хугасаа соо Хурамхаанай аймагай хургуулинуудта багшаар, мүн мүнөөнэй лицей-интернадые эмхидхэн байгуулаалсаһан, тэрэнэй түрүүшын директорээр хүдэлһэн Россин Федерациин габьяата багша З-Б.Сажинов тухай баргажанаархиг, хурамхаанархиг хайн лэ мэдэхэ байха.

Мүнөө тус хургуулида З-Б.Сажиновай нэрэ үгтэнхэй. Мүн лэ олон жэлэй хугасаа соо физикэ, математика, астрономи заһан Аюрзана Бугаевич Бугаинай нэрэ Аргатын гунда хургуулида үгтэһэн байна. Алла, Уланхаан, Аргата, Хурамхаан нютагуудаар ябаханда, эгэ элэснүүдэй гол үйлснүүдтэ эрхим хүбүүдэйнь алдар нэрэнүүд бэшээтэй байхань харагдажа.

Аймагай эгээл хойто захын Уланхаан тосхоной нэгэ үйлсэ эрэлхэг зоригтой сэрэгшэн ябаһан Галсан Доржиевай нэрэ зүүнэ. Тэрэ хүн Брест хэрэм дайсаһаа хамгаалсаһан, Москва шадар болоhon шанга тэмсэлдэ хабаадалсаһан, аюулта дайнай гүлэн соогуур баруун хилэ хүрэтэр дайсаные хүнөөн намналсаһан. Тэрэ сэрэгшэ Баруун Белоруссийн газар дээрэ баатарай үхэлөөр унаһан гэжэ мэдэнэбди.

Алла... Энэ тосхоной үйлснүүдэй нэгэн аха дүү Ухисовтанай нэрэ зүүнэ. Эсэгын гурбан эрэлхэг хүбүүд баһал тэрэ аюулта дайнда хабаадалсажа ябатараа, дайсадай һомонһоо унаһан юм. Нютагаархигын тэдэ гурбанайнгаа нэрэнүүдые мүнхэлэһинь хайн байна.

Олон жэлдэ хургуулида багшалһан, мүн совхозой директорээр хүдэлһэн Сультым Цыбиковые мартахаар аал? Энэ хүнэй алдар нэрэнэ баһал Алла нууринайнгаа үшөө нэгэ үйлсэдэ үгтэһэн юм.

Аймагай түб Хурамхаан тосхонһоо ургажа гараһан Россин Федерациин арадай артист Багма Балдаковой, партизан-командир, Ленинэй орденго Гуржан Очировой болон олон жэлдэ колхозой түрүүлэгшэ ябаһан Мунко Бугаинай нэрэнүүд мүнхэлэгдэнхэй, олон жэлдэ нютагайнь сондо ханаган байха.

Наяшаг Аргата нютагаар ябаханда, тэндэхиг тосхонойнгоо гол үйлсэдэ Буряад Республикын габьяата багша Валентин Буянтуевич Хышиктуйевай нэрэ үгэһэндэнь тон ехээр баясааб. Хуушанайнгаа аха нүхэртэй, багшатайа уулсаһан шэнгээр намда ханагша бэлэй.

5.5.49. А.А.В.

БЭЛИГТЭЙ МЭРГЭЖЭЛТЭ

Үнгэрэгшэ жэлэй сентябрь харын 28-най үдэр Владимир Лазаревич Гроссман даһан наһанайнгаа дабаанда гаража, танил талануудтаяа ойн баярые тэмдэглээ хэн.

Наһанайнгаа бүхы шахуу жэлнүүдые урданда МТС байһан, хожомынь заһабарилгын-техническэ предприятия болоhon эмхи зургаанда хүдэлжэ үнгэргөө.

Онһон техникэдэ хэрэгтэй элдэб зүйлэй хэды олон захилнуудые станок дээрэ үгтэһэн хэм соонь тааралдуулан саг соонь хэжэ үгэдэг байгаа гэшэб.

Уран гартай түмэршэ дархан гэжэ нютаг нугадаа алдаршаһан Владимир Лазаревич олон жэлэй туршада токарийн мэргэжэлээр хүдэлжэ ябаха зуураа, өөрынгоо мэргэжэлдэ олохон залуушуулые нургаа, дүй дүршлээ дамжуулан үгөө.

Үндэр наһатай болоһоншые наа, В.Гроссман түрэл предприятиятайгаа холбоо

барисаага алаагүй. Хабарай тарилгын, мун намарай ургаса хуряалгын халуун хаһын хүрэгжэ ерэхэдэ, тэрэ станогийнгоо хажууда ерэгжэ, трактор, машинада газар ажал элдэб онһон техникэдэ хэрэгтэй элдэб зүйлэй хэрэгсэлнүүдые бүтээн гаргажа, үгтэһэн захилнуудые саг соонь залуугайхидаал адляар хэжэ үгэдэг юм.

Нёдондо намарай алтан хаһын үедэ Онёгой акционернэ бүлгэмэй коллективэй ажал хүдэлмэри тухай материалнуудые суглуулан, дүрэ зурагуудые буулгахадаа, наһатай боложо, амаралтада гараһан Владимир Лазаревич Гроссмантай танилсажа, ажал хүдэлмэри тухайнь мэдэжэ абаа хэм.

А.КОРЕНЕВ,
ЗУРАГ ДЭЭРЭ:
В.Л.Гроссман ажал дээрэ.
АВТОРАЙ фото.

ЖУКОВАЙ МЕДАЛЬ - АЖАЛАЙ ВЕТЕРАНУУДА

Советскэ Союзай Маршал Жуковай ойн баярай медаль барюулагда болобо. Дурасхаалай үндэр шагналда дайнай үеын жэлнүүдтэ ара газарта хүдэлжэ, дайгаа шэрээлсэһэн ажалай ветеранууд хүртэбэ.

"1941-1945 оной Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үедэ шэн габьяата ажалай түлөө" гэһэн медальда хүртэһэн үбгэд, хүгшэдтэ ороноймнай хүндэтэ хайра шагнал барюулагдаба гэшэ. Энэмнай тэрэ хүндэ сагуудта ажалай фронт дээрэ унаһан малгайгаа абаха забдагуй гэхээр хүдэлжэ гараһан үндэр наһатайшуулаа урма баяраар хаялаба ха юм.

Маршал Жуковай дурасхаалай энэ шагнал мүнөө хүдэлжэ байха үедөө, залуу үетэниие Эхэ орондоо

дуратайгаар хүмүүжүүлхын түлөө оролдожо ябаһан таанадтаа барюулна гэшэбди, - гэжэ Советскэ районы ветерануудай соведэй түрүүлэгшэ Л.Л.Болдонов оролто үгэ хэлэхэдэ мэдүүлбэ.

Республикын аймагууд, хото городуудай дундаһаа түрүүшын энэ шагналда Советскэ районы ажалай ветеранууд хүртэһэн байна. Мүнөө район дотор ажаллажа байһан 164 ветеранда Жуковай медаль барюулагдаба.

Советскэ Союзай маршал Жуковай медаль районы захиргаанай гүлваа А.А.Бердаков суллагаһадай альга ташалган доро барюулаһан байха юм.

Т.БАДМАИН.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: үндэр шагналда хүртэһэн ажалай ветеранууд.
АВТОРАЙ фото.

ТРОИЦКОСАВСК (ХЯАГТА) ХОТЫН ТҮҮХЭНЭЭ

18-19-дэхи зуун жэлнүүдтэ Троицкосавск (Хяагта) хото Сибирийн худалдаа-наймаанай түб байһан гэжэ мэдээжэ. Иимэ байдал соёлой хүгжэлтэдэ ехээн нүлөө үзүүлээ. Троицкосавск хотынхидой сүлөө сагаа яагаад үнгэргэдэг тухай материалнууд архив соо дайралдадаг. 1882 ондо бүлын үдэшэнүүдые үнгэргэхэ тухай бодол мүнцэлһэн юм. Тиин хотынхидой мэдүүлгэ соо ингэжэ хэлэгдэнэ: "Троицкосавск хотодо ажабуудаг зарим зоной дунда хотодоо клуб нээхэ ханамжанууд дэлгэрэнхэй. Энэ ханамжа дэмжээн, мүнгэ зөөрөөр, өөрын хабаадалгаар туһалхана хананан зоние тус мэдүүлгэ доро нэрэ обогоо бэшэхыень дурдханабди.

Хэрбээ гараа табиһан зоной 30-40 хүрөө хаань, тэдэниие хамтын суглаанда урижа, клуб нээхэ, тэрэнэй түрүүшын жэл ажаллахын тула хэр зэргэ мүнгэнэй хэрэгтэй болохые зүбшэн хэлсэхэ. Харин зоной үсөөн хаань, тус клуб эмхидхэхын аргагүй гэжэ тоолохо".

Дэмжээн зон олоор олдожо, Сахаров хүлээсэй гэртэ 1882 оной сентябрийн 28-да суглаан эмхидхэгдээ хэн.

Тус суглаан дээрэ зүблөөнэй түрүүлэгшэ болон бусад тушаалтад хунгадаа. Тиихэдэ М.Г.Сахаров Н.В.Веревкин хоёр байһан оложо, тэрэнэеэ забабариха, харин А.А.Хамеза түлээ бэлдэхэ, харуушаниие олохо, хибэс, аяга, шанага, бильярд гэхэ мэтые абаха болоо хэн. Мүн бэшэшье гэшүүдтэ даабаринууд даалгагдаа.

Энэ хэрэг бэелүүлхын тула 1-дэхи гильдийн хүлээс Я.А. Немчинов - 500 түхэриг, Швецов - 100 түхэриг туһаламжын мүнгэ оруулан юм.

Энээнэй хажуугаар Троицкосавскын бүлын үдэшэнүүдэй гурум (устав) бэлдэгдэжэ байгаа. "Тус клубай гэшүүд сугларжа, найнаар хөөрөлдөөд, үлүү ехээр бэшэ хатар наада наадажа, сүлөө сагаа үнгэргэхэ," - гэжэ тэрээн соонь бэшээтэй хэн. "Боломоор, үлүү гарахагүй наадан" гэшээдэнэ хаарта, бильярд, шатар, даам, лотерей нааданууд ородог хэн. Гэхэтэй хамта, тэрэл жэл тус клуб "Сибирь", "Восточное обозрение", "Эхо", "Неделя", "Всемирная иллюстрация", "Стрекоза", "Вестник Европы" гэхэн газетэ, сэтгүүлнүүдые захидаг болоо.

Хэрбээ хэн нэгэн бүлын үдэшэнүүдэй гурум эбдээ наа, клубнаа гаргагдажа, хахад жэл соо тишээ орохо эрхэгүй болодог гэжэ гурум соо бэшээтэй.

Гурум эбдэгшэдэй хэнэгдэдэг байланиие суглаанай протоколнууд гэршэлнэ.

1883 оной мартын 15-да офицер Ганинии акцизна харуушанай туһалагша, хотуу Петров хазатай удхатай, муухай үгэнүүдээр хараагаа гэжэ бэшээтэй. Бүлын үдэшэнүүдэй гэшүүн полковник Веревкиной аман мэдүүлгээр Петров клубай гурум эбдээн аяг ааша гаргаһан байна. Тиимэһээ тэрэниие клубай гэшүүнһээ гаргаха гэхэн дурадхал оруулагдаа. Зүгөөр Ганинай урда хүлисэл эрихэ гэхэдэнэ, Петров таһа арсажа, клубай гэшүүнһээ гаргагдаа хэн.

Мүн гуримай ёһоор хургуулин шабинар клубта орохо эрхэгүй байгаа.

Троицкосавскын зон тус клуб нээхэдэ, ехэ туһа хүргэһэн зондо, илангаяа Я.А. Немчиновтэ баярые хүргэһэн тухайгаа суглаанай протокол соо бэшэһэн юм.

1883 ондо нимэ 20 үдэшэнүүд үнгэргэгдөө. 1885 ондо мүнгэн зөөрийн дугалдан дээрээ боложо, тус клуб хаагдаа, саашадаа бэшэ нээгдэшьегүй хаа, Троицкосавскын соёлой ажабайдалда нилээн ехэ хубита оруулан юм.

Троицкосавск хотын эрдэм хуралсалай ба мэргэжэлтэ бэлдэхэлэй темэ үргэлжэлүүлэнгээ, энэ хотодо 1-дэхи гильдийн хүлээс Иван Федорович Токмаковой нээһэн модошо дархашуулай мастерской тухай хануула шуухала.

Хүлээс Токмаков 1890 оной мартын 11-дэ Троицкосавскын дүүмэдэ бэшэһэн мэдүүлгэ соогоо: "Троицкосавск хотодо һайн бэлдэхэлтэй модошо дархашуулые олошоруулахын тула тэдэниие бэлдэхэ мастерской нээхэ хүлээтэйб. Тиимэһээ мастерской бариха сүлөө, тааруу газар үгэхыетнай гуйнаб.

1. Намда үгтэһэн газар дээрэ мастерской барижа, хэрэгтэй зэбсэг тоногуудаар хангахаб.

2. 2 жэл соо өөрын мүнгөөр мастерской ажал ябуулахаб. Энэ болзор соо мастерской ажал ябуулгые минии мэдэлдэ үгэхыетнай ехэтэ гуйнаб. Харин энэ болзорой дүүрэмсээр, тус мастерской

бүхы дээрэнэ хотын захиргаанай мэдэлдэ оруулахаб. Саашадаа мастерскойдо туһалхын тула энэ дороо 5 мянган түхэриг хотын захиргаанай жасада оруулаһани. Тус мүнгэнэй процентнь ахмад мастерай салин түлээгэдэ ошохо. Хэрбээ мастерскойе мэдэлдээ абаха хүнэй олдоогүй хаань, хотын захиргаан өөртөө гаргашагүйгөөр тэрэниие хаагаа, байшаниие ондо эрдэм хуралсалай эмхинүүдтэ үгэхэдэ болохо. 5 мянган мүнгэнэй процентнь энэл хэрэгтэ дамжуулагдаха", - гэжэ бэшэһэн юм.

Тиихэдэ дүүмэ И.Ф.Токмаковой эдэбхи үүсэхыые ехэтэ дэмжээд, хэрэгтэй бүхы юумыень үгэхэ гэжэ захираа.

Тиигээд 1880 оной майн 10-да столярно-хуралсалай байһан баригдажа эхилээ. Хэрэгтэй зэбсэг тоногууд дүүрэнээр абтанан юм.

1882 оной августын 1-дэ мастерской хотын захиргаанай олонийтын мэдэлдэ оруулагдаа хэн.

Мүн манай архивай документнууд соо тус хургуулида үхибүүдые яагаад абадаг байһан тухай материалнууд бии.

Нэгэ талаһаань гэртэ хинэйнь гү, али түрэлхидэйнь зүгһөө, нүгөө талаһаань хургуулин зүгһөө тусхай хэлсээн баталагдадаг байгаа. Энэ мастерскойн хээээ хаагдаһан тухай мэдээслэнүүд үгы.

Тус мастерской ба Я.И.Немчиновтэй нэрэмжэтэ үншэн үхибүүдые хүмүүжүүлдэг хургуули хоёр Троицкосавск хотын хүгжэлтэдэ, түүхэдэ нилээн ехэ хубитая оруулаа. Эдэ эрдэм хуралсалай байшануудые байгуулаһан Я.А.Немчинов И.Ф.Токмаков хоёрые онсо тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

З. ДАМБАЕВА, Буряад Республикын Үндэһэтэнэй архивай эрдэмтэ ахалагша хүдэлмэрилэгшэ.

спорт = спорт = спорт = спорт = спорт

ТОБШОХОНООР...

Байгша ондо манай Буряад ороной барилдааша яһала ехэ амжалтатай ябана гээд тэмдэглэлтэй. Тиигэжэ эдиршүүлэй, залуушуулай дундаһаа Европын, дэлхэйн түрүү хуури эзэлхын түлөө мурьсөөнүүдтэ хабаадаха эрхэдэ хүртэһэн байха юм.

Эдиршүүлэй дунда дэлхэйн түрүү хуури эзэлхын түлөө мурьсөөн Энэдхэг ороной ниислэл Дели хотодо үнгэргэгдөө гэжэ мэдээсээ һэмди. Буряадай гүрэнэй университетэй оюутан, спортын мастер Тимур Очиров Россин суглуулагдамал командын бүригэдэ оруулагдажа, энэ ехэ мурьсөөндэ хабаадаһан байгаа. Педагогикын эрдэмэй кандигар, СССР-эй спортын мастер Кирил Владимирович Балдаевтай хурагша түрүүшынхээ иимэ ехэ мурьсөөндэ хабаадахада, бүхы арга хабаяа гаргажа шадангүй, өөрынгөө шэргүүртэ наймадахи хуури эзэлээ хэн. Дэлхэйн түрүү хуури эзэлхын түлөө мурьсөөндэ хабаадаха гээшэ спортсмен бүхэндэ нэрэ хүндын хэрэг ха юм даа. Тимур Очиров Агын округой Хүнхэр нютаг тоонтой.

Дүрэ буяалдалгын барилдаагаар "Монгол-Тоби" гэжэ уласхоорондын мурьсөөн Улаан-Баатар хотодо боложо дүүрээ хэн. Тээсгэн Кызыл хотодо Россин чемпионатта мүнгэн медальар шагнагдаһан спортын мастер Жамсо Ахамжапов 63 килограммай шэргүүртэ дүрбэдэхи хуури эзэлһэн байгаа. Сэхэнь хэлэхэдэ, спортдо дуратайшуул барилдааша хүбүүднээ бүри ехэ амжалта хүлээһэншые байладаг магадгүй. Зүгөөр Иранай болон Монголой олимпийскэ суглуулагдамал командануудай гэшүүд хабаадажа, мурьсөөнэй эршые улам бадаргаа гээд хэлэлтэй.

Эршүүлэй дундаһаа оронойнгоо чемпион болоһон Баргажан нютагай бүхэ Максим Молонов Россин габьяата тренер Нима Сосорович Ивахиавай хүтээлбэри доро хуралсал хорилгоёо үргэлжэлүүлэн, август нарын хуул багта Красноярск хотодо үнгэргэгдэхэ дэлхэйн чемпионатта бэлдэжэ байна.

Һүр харбалгаар уласхоорондын федерацийн "Гран-при" шанда хүртэхын түлөө заншалта мурьсөөн Турцийн урда хахадахи Анталья хотодо үнгэргэгдэдэг юм. Энэ ехэ мурьсөөндэ хабаадаһан Россин суглуулагдамал командын гэшүүн, Буряадай гүрэнэй университетэй оюутан, уласхоорондын классай спортын мастер Бальжинима Цыремпилов наймадахи хуури эзэлһэн байгаа.

Эдиршүүлэй, залуушуулай болон ехэшүүлэй дунда столый теннисээр уласхоорондын мурьсөөн Москвада боложо дүүрээб. Манай ороной ниислэл хотын ойн баярта зориулагдажа, эртээнһээ үгэргэгдэжэ байһан хэмжээ ябуулануудай нэгэн болохо энэ мурьсөөндэ одон област, хизаар болон республикын 1200 хүн хабаадаһан байгаа.

Эдиршүүлэй дунда үнгэргэгдэһэн мурьсөөндэ Алас-Дурна зүгтэй суглуулагдамал команда эрхим зургаанай тоодо оробо. Биробиджанһаа Игорь Матвиенко, манай республикаһаа Андрей Власов, Александр Кравец, Андрей Кушнарёв гэгшэд командын бүригэдэ ороһон байгаа. Манай республикын түлөөлэгшэдэй дундаһаа 49-дэхи хургуулин 6-дахы классай хурагша Андрей Власов онсо шалгаржа, өөрынгөө наһанай эдиршүүлэй дундаһаа гурбадахи хуури эзэлжэ, хүрэл медальар шагнагдаа. Тиигэжэ тэрэ июниин 20-ноо 25 болотор Нижний Новгородто үнгэргэгдэхэ Россин мурьсөөндэ хабаадаха эрхэдэ хүртээб. Тиигэжэ ерэхэ жэлэй шолшин 11-һээ 19 болотор Москвада үнгэргэгдэхэ бүхэдэлхэйн эдиршүүлэй спортын наадануудта хабаадаһаа аргатай байһанаа харуулаа. Тэрэниие эсэгнь - Сергей Иванович Власов хурган хоригог юм.

Хүнгэн атлетикээр Россин зонын кубогта хүртэхын түлөө мурьсөөн һаяхан Эрхүү хотодо дүүрээб. Кемеровскэ, Томскэ, Новосибирскэ, Шэтын, Эрхүүтэй областнуудай, Красноярска хизаарай, Буряад Республикын 200 гаран хүнгэн атлетүүд мурьсөөндэ хабаадаһан байгаа.

Энэ мурьсөөндэ хабаадаһан манай республикын атлетүүд зарим зүйлөөр яһала һайн үрэ дунгүүдые харуулаа. Спортын мастерта кандигадууд, Буряадай гүрэнэй университетэй оюутан Дмитрий Замулин, Андрей Гнеушев, Сергей Лобов, технологическа университетэй оюутан Наталья Ладагуш, сэрэгэй алба хаагша, спортын мастер Юрий Чижов гэгшэд илажа гараһан байна. Сергей Лобов 7 метр 4 сантиметртэ утые харайгаа. 200 метрэй зайда урилахадаа, Олег Комиссаров шангай хуурида гараагүйшые наа, яһала һайн саг харуула. Владимир Чебукин, Константин Телешев, Андрей Федотов, Татьяна Алфёрова, Ирина Оканина болон бусад өөһэд өөһэдэньгөө зүйлүүдээр шангай хууринуудта гараба.

Б.М. ЖИГИТОВ.

ГАИ мэдээсэнэ

"АНХАРАГТЫ, ТҮМЭР ХАРГЫ!"

"Россин, тэрэ тоодо манай республикын харгын-транспортда жэл бүри, квартал, нара, үдэр бүри үзэгдэжэ байдаг гэнэ усал, аюуланууд хэды олон хүнэй хуби заяа шиидхэнэ гээшэб. Аюулай болоходо, гэр бүлэдэ, дүтынхидтэ гай гашуудалай болодогые хэн хэмнайшые мартаха ёһогүй.

Һүүлэй үедэ түмэр замай харгы хүндэлэн гараһан бэлшэр дээрэ хэды олон аюул болоноб даа. 1996 оной туршада 406 аюул боложо, 124 хүн наһа бараһан, 247-ниин хүндөөр гэмтэжэ, больницада оруулагдаһан байгаа.

Байгша оной март нарада Буряад Республикын Правительствен абаһан захирала соо түмэр замай хүндэлэн гараһан харгы дээрэ гэнэ аюул зөөрүүлхые зорилготойгоор гурум журамтай болгохо, шуухала хэмжээ ябуулануудые ойрын сагуудта бэелүүлхэ тухай хэлэгдэнэ. Илангаяа колхоз, совхозуудай, нотагуудай захиргаануудай мэдэлэй түмэр замые хүндэлэн гараһан харгынүүд бэлдэхэл муутай болоо. Харгын захээр тодогдоһон дохөө тэмдэгүүд хуушаржа һалаа, нэльбэн заагдаһаашые болёо ха юм. Жолоошод харгы хүндэлэн гараһан бэлшэр дээрэ болгоомжотой ябахэ эрилтэ муугаар дүүргэдэг болоо. Үнгэрөөд байһан гурбан нарын дун хаража үзэхэдэ, харгын дүрим эбдэһэн 192 жолоошон захиргаанай харюусалгада хабаадуулагдаа. Эдэнэрэй дундаһаа нэгэ хэдыень нэрлэлтэй ха. А.А. Остапчук, А.А.Рымарев, А.И.Савельев, Ф.Д.Чебукин, Н.И.Герцог, А.В.Жданов, И.В.Алтунин, В.Г.Власов, П.С.Григорьев, Л.Ю.Деренко, В.В.Копых, А.Н.Жалбаев, Ю.С.Омоктвев болон бусад болоно.

Харгын дүрим эбдэгшэдэй хажуугаар, һүүлэй үедэ түмэр харгыгаар аюултай ашаан зөөгдэдэг болоо гэжэ мэдэнэбди. Тэдэнэй дунда тэйһэрдэг зүйлнүүд, нефтепродуктнууд, хорото бусад бодосууд олон. Эдэ бүгэдэнь дунда гэнтын аюулай болоходо, хуурын тосхонууд шадар хэды ехэ аюулай болодогые мартажа болохогүй.

Харгын дүрим эбдэһэн жолоошодые хэнээхэ тухай тусхай зарлиг гараһан гээшэ. Эндэ зэмэдэ ороһон жолоошон бүхэн табан бага салин хүлэһэнэй хэмжээгээр ялада орохо гү, али 3-һаа 6 нара болотор машина жолоодохо эрхэһээ хаһагдаха болоно.

Байгша оной майн 1-һээ 31 болотор "Анхарагты, түмэр харгы!" гэхэн бүхэроссин шалгалта соносхогдоо хэн. Эндэл жолоошон бүхэн нэргылэмжэтэй ябахые оролдохо ёһотой гэн гэхэн, мүнөөхил хатуу хараяа гудамхиһан нэгэ заримашуул түмэр харгы хүндэлэн гараха дүрим баһал эбдэһэн байха юм.

А.ГУРУЛЁВ, Буряад Республикын МВД-гэй ГАИ-гай хүдэлмэрилэгшэ.

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Редактор А.А. АНГАРХАЕВ.

РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: С.Д. РИНЧИНОВ (редакторай орлогшо), Г. Х. ДАШЕЕВА (редакторай орлогшо), Б.М.Ж. БАЛДАНОВ (харюусалгата секретарь), Р.Б. ГАРМАЕВ, Д.Д. СУНДАРОН (Буряад Республикын Арадай Хурал), таһагуудые даагшад: Ц. Ц. ДОНДОГОЙ, С. Д. ОЧИРОВ, Т.В.САМБЯЛОВА, В.И.ПИНТАЕВ (хэблээй директор).

Манай адрес:

670000, Улаан-Үдэ, Каландаришвилиний уйлэ, 23, "Буряад үнэн" газетын редакци.

Газетэ хэблэлэй 1 хуудан хэмжээтэй. Индекс 50901. Хэһэг 2363. Хэблэлдэ тушаагдаһан саг 17.00.

"Республиканска типографи" гэхэн АО-до газетэ хэблэгдээ. Директорийн телефон: 2-40-45. Б-0079-дэхи номертой оор бүридхэлдэ абтанхай. Заказ № 7832.

Редакциин телефонууд: редакторай - 1-50-96, приемнын - 1-54-54, редакторай орлогшын - 1-68-08, 1-64-36, харюусалгата секретариин - 1-50-52, секретариатай - 1-62-62, таһагууд: үндэһэтэнэй болон политическэ асуудалнуудаар - 1-55-97 (даагшань), 1-61-35, 1-34-05, экономикын - 1-63-86, 1-61-35, соёлой болон түүхын - 1-60-21 (даагшань), 1-57-63, залуушуулай, оюутандай ажабайдалай болон олонийтын хүдэлмэрийн - 1-54-93 (даагшань), 1-69-58, мэдээлэй болон соносхой - 1-67-81, корреспондентүүдэй - 1-33-61, компьютерна түбэй - 1-66-76.

"Бурятия" хэблэлэй телефонууд: директор - 1-49-94, бухгалтери - 1-23-67, ваята - 1-35-95.

Тоонуудай, бодото баримтануудай, хүнэй, нютагай нэрэнүүдэй бэшэлые хазгайруулан ушарта авторнуудын харюусалгатай. Редакциин ханамжа авторыхитай адли бэшэ байжа магад.